

МРНТИ 18.31.07, 18.31.09

К. Ә. БАЙГУТОВ ¹¹ Хаджеттепе Университеті
(Анкара қ., Түркия)

ДЭМИЕН ХЁРСТТІҢ ӨНЕРІ ЖӘНЕ МИФОЛОГИЯ КОНЦЕПЦИЯСЫ

ДЭМИЕН ХЁРСТТІҢ ӨНЕРІ ЖӘНЕ МИФОЛОГИЯ КОНЦЕПЦИЯСЫ

Аңдатпа

Бұл мақалада Дэмиен Хёрсттің шығармашылық өнері мен «өлім» және «мифология» концепциясына назар аударылған. Белгілі бір концепт арқылы өнерде кездесетін интеграциялық сөздердің байланысы тек айтылып қана қоймай оның тәжірибеде қалай жүзеге асқаны туралы пікірлер келтірілген. Дэмиен Хёрст әлемнің ең танымал суретшісі, концептуалист, коллекционер, өнертанушы. Нақты айтқанда грек фэлсафа адамдардың айтқанындай «олимп» шыңына жеткен адамдардың бірі. Шыңға шығу екінің бірінің қолынан келе бермесі анық. Ол өзінің «өлім» концепті арқылы адамның ішкі жан дүниесіне психологиялық, философиялық, экономикалық, социологиялық және т.б. тұрғыда әсерін тигізді. Көптеген суретшілер өмірінің соңына дейін шығармашылығы бойынша зерттелетін бірнеше тақырыптық сөздерге мән береді. Біреуі адамның психологиялық мінез құлқын зерттесе, біреуі адамның табиғатқа деген әсерін зерттейді. Хёрст болса бір концепттен, екінші бір концептті дүниеге алып келіп отыр. Әрине бұл жаңашылдық емес, бұл ескіні жаңарту деп түсінсек те болады. Ескі күйді одан да әсерлі, әдемі, ерекше етіп көрерменге ұсыну.

Дэмиен Хёрсттің идеясы арқылы, бүкіл әлемдік мифологиялық оқиғалар ортаға жиналды және де ол әрбір мифтік кейіпкерге шығармашылық туынды жасады. Оның осы жасалған мифологиялық жұмыстарына кескіндемелік анализдік талдаулар жүргізілді. Анализ жасалған туындылардың арасында «құмыра ұстаған демон», «Кронос өз балаларын жұтуда», «аңыз және миф», «басы шабылған Медуза», «Циклоптардың бас сүйегі» және де «Андромеда және теңіз құбыжығы» атты жұмыстары бар. Өткен ғасырлардың суретшілері мен мүсіншілерінің аталып өткен мифологиялық оқиғалардың тақырыптарында жұмыс істеген туындыларына салыстырмалы тұрғыда ортаға алынып, олардың ортақтығы мен айырмашылықтарына мән берілді.

Трек сөздер: Дэмиен Хёрст, өнер, мифология, өлім, кескіндеме

Маған ұнайтыны, тіпті осы тіршілік иелерінің ішкі қалыптарын көрсете, олар әлі де құдыретті және бір нәрседен үмітті бір күйде тұр. Сондықтан олар қияли фэнтези мен мифке қарағанда, шынайы болып көрінеді. Олар бізге нақты бұл өмірде көмектесе алатын сияқты.

Дэмиен Хёрст

Кіріспе

Дэмиен Стивен Хёрст – ағылшын суретшісі, кәсіпкер және өнер коллекциясын жинаушы. 1990 жылдары Ұлыбританиядағы өнер сахнасында үстемдік еткен Young British Artists тобында жас суретшілердің бірі болды. Ол қазіргі таңдағы өмір сүріп жатқан ең бай суретшілердің бірі болып табылады. 1990 жылдары оның мансабы коллектор Чарльз Саатчимен тығыз байланысты, бірақ 2003 жылы өсіп келе жатқан қарама қайшылықтар басталып, қарым-қатынас аяқталды [1].

«Өлім» концепциясы – Хёрст шығармашылығындағы басты тақырып. Оның жұмыстарының арасында өлген жануарлардың түрлері көп [2]. Мысалға, акулалар, қойлар мен сиырларды арнайы химиялық сұйықтық формальдегидте сақтаған. Олардың ішіндегі ең танымалы – «өлімнің физикалық күйінің тірі қалыпта болуы» атты жұмысы, 14 футтық (4,3 м) жолбарысты акуласы формальдегидке батырылған. Ол сонымен қатар дөңгелек бетке жәндіктерді жинап, оларды жабыстыра бір ортаға жинаған. Дөңгелек тәріздес картинасын жасаған.

2008 жылдың қыркүйегінде Хёрст бұрын-соңды болмаған қадам жасады, ол Sotheby's аукционында өзінің «Beautiful Inside My Head Forever» атты шоуын өте қымбат бағаға сатты. Аукцион 111 миллион фунт стерлинг (198 миллион доллар) жинады, бұл тек бір суретшінің ғана жұмыстары. Сонымен бірге Хёрсттің «алтын бұзау» атты шығармасы 10,3 миллион фунт стерлингтегі бағаға сатылды.

1999 жылдан бастап бірнеше жағдайларда Хёрсттің шығармалары плагиат ретінде қарсылық білдірді және дау тудырды. Оның «әнұран» атты мүсіні баланың ойыншығынан жасалғанына байланысты, яғни бағалы металдан жасалмағаны үшін сатып алушы коллектор Хёрстті сотқа берді. Бірақ бұл келеңсіздікті сот отырысынан тыс шеше алды [3].

Өлім тақырыбынан іс жүзінде ауытқымайтын Дэмиен Хёрсттің мүсіндері мен инсталляцияларына қарағанда, оның кескіндемелік картиналары бір қарағанда әдемі, талғампаз және өмірді қуаттайтын болып көрінеді.

Зерттеуші Кэлвин Томкинс, Хёрсттің шығармашылығына байланысты мынадай пікір білдірді: *«картинадағы түрлі-түсті шеңберлер Хёрсттің сауда белгісі болды, тақырыбы өлім мен ыдырау болып табылатын заттарға қарсы бір белгі. Ешқандай екі дақ түстер бірдей болмағандықтан, бұл суреттер үйлесімділік пен түс балансынан және барлық басқа эстетикалық идеялардан босатылады, барлығы жарнамалық постерлер сияқты қуанышты, жарқыраған сәуле шығарады»* [4, 3 б.].

Әдістер

Дэмиен Хёрсттің шығармашылығына қатысты қазіргі таңда көптеген өнертану зерттеушілері ғана емес, сонымен қатар басқа алаңдағы ғылым адамдары да Хёрсттің өнер туындыларын зерттеуде өзіндік ой пікірлерін ғылыми, мәдени,

психологиялық, философиялық тұрғыдан, былайша айтқанда жан жақты көзқарастар білдіруде. Оның өнер әлеміне келген күнінен бастап өзіндік жұмыс жасау әдіс тәсілдері ерекше саналды. Атақты суретшінің жанында жүріп білім алып жатқан жастар мен бірігіп жұмыс жасап жатқандары қаншама. «ХЕРСТ» туындысын жүзеге асыруда көптеген суретші, мүсінші, керамикашы, дизайнерлер және т.б. өнер адамдарының білімін толықтырып, қалыптасуына «Дэмиен Хёрсттің әдіс тәсілдері» теориялық және практикалық тұрғыдан үлкен септігін тигізді. Мысалыға келтіретін болсақ, бір білім ошағы болып есептелетін үлкен шаңырақ иесі Университет болса, сол оқу орнының бір саласы бойынша көптеген әдіс тәсілдерді үйрене отырып толықтырылған маман иесі атансаң, мұндағы қарастырылып отырған «ДЭМИЕН ХЕРСТ» есімі де өнер саласындағы ерекше орыны бар оқу орыны десек қате болмас. Неге десеңіз бұл есім әлемдегі танымал маркаға айналған.

Бір идеология арқылы, яғни бір қарапайым концепттің өзінен системалық тұрғыдан интеграциялық байланыс пайда болады. Мұнда айтылып отырған бір сөздің өмір сүру ұзақтығы көпке жетпес, уақыт өте келе қандай сөз болсын жалғыз қалыпта қалса, бұл өлімге ұшырайды. Сондықтан әрбір қарастырылған концепттік сөзден үлкен бір әлем байланысы туындайды. Дэмиен Хёрсттің шығармашылығының басталу сәтінен бастап қазіргі таңға дейінгі қолданылған концепті «өлім» болып келеді. Бұл концепті арқылы өнер әлеміне толыққанды өзгеріс алып келді. Тақырып жағынан қайғылы, түсі суық бір туындыларға толы деп есептелгенімен, суретшінің жасаған

туындылары суық түсте емес, өмірге толы жарқын түстермен бейнеленген. Яғни жарық жарқын түс өмірдің қайнаған көрінісін берсе, ондағы қолданған жәндіктерден бастап химиялық қоспаға формальдегидтке батырылған жан жануар өлі күйінде. Негізгі идея мен әдіс тәсіл мынада десек болады, суретші инсталляциялық техниканы қолдана отырып, жабық бір төртбұрышты көрінетін алаңға кесілген жан жануардың (сиыр) басын қояды. Бастың бастапқы кесілген күйінен бастап, оның шіріп, сүйекке айналғанға дейінгі процесін видео өнері арқылы түсіріп жүзеге асырады. Мұндағы айта кететін маңызды мәселе мен жағдай мынада, өлім концепті арқылы қайтадан жаңғырылған тіршілікті өмірді көрсету. Бастың кесілген күйінен шыбын шіркейлер пайда болып, содан кейін ондағы шыбын шіркейлер жабық алаңның ішінде өліп, одан кейін олардың орны құрт құмырысқаға айналып бастың сүйек қалпына келгеніне дейін бұл процессті адамдарға ұсыну. Дэмиен Хёрсттің жұмысында қолданған әдіс тәсілі мен концепті арқылы өнер туындысын тамашалауға келген көрермен өмірдің мәнісін түсініп, өлім мен өмірге қатысты ой пікір адамдардың санасына әсерін тигізери сөзсіз.

Суретші тақырыпты өзіндік әдіс тәсілімен жасаса, ал ол туындыны саралап, жан жақты пікір білдіріп, қорытындылап басқа ғылым салаларымен байланыстырушы зерттеуші ғалымдардың теориялық тұрғыдан қолданылған әдістері де бар. Соның бірі ретінде зерттеуші Колин Ренрю, Мишель Джей Бойд және Яаян Морлейдің «Өлім ритуалдары, әлеуметтік тәртіп және ежелгі әлемдегі археологиялық өлімсіздік» атты кітабында Дэмиен Хёрсттің «өлім»

концепциясы мен туындыларына қатысты мынадай тұжырымдама берген: *«Барлығымыздың басымызға белгілі бір қиын жағдай түскенде өлімнен құтылып шыға алмауымыз сөзсіз. Өлімнің дәмін тірі жандыларыдың барлығы көреді. Бұл түсінікті ескере отырып суретші, мүсінші Дэмиен Хёрст «тірі адамның ойлау қалпы өлі күйінде физикалық тұрғыда мүмкін емес» атты туындысы 1992 жылы Лондон қаласындағы Серпентин галереясында көрерменге ұсынылды. Материалдық тұрғыда ұсынылған бұл туынды көпшіліктің ойында бірнеше сұрақтар туындатты, яғни сұрақ жауапсыз қалды. Өйткені көрермен формальдегидке батырылған ақулаға қарап, оның бір жағынан тірі, екінші жағынан өлі күйінде екенін көрді. Американдық композитор Чарльз Айвз өлімнің тура осы қалпына қатысты 1906 жылы өз ойын білдірген болатын. Ол адамның ойлау процесінен туындайтынын атап көрсетті. Бұл біздің жеке дара қасиетімізді анықтайтды» деп жазды [20, 1 б.].*

Зерттеушілер беріліп отырған сөздер арқылы философиялық тұрғыда көзқарас тудырып, өнер туындысын тек қалыпты бір форма ретінде қарамай оны басқа қырынан ойлауды ұсынуда.

Дэмиен Хёрсттің «өлім» концепті мен басқа концепттер арасындағы байланыстар өте көп. Соның ішінде мифологиямен байланысы ерекше бір орында. Суретші мифологияның жандану процесі шынайы түрде сан ғасырлар бұрын жүзеге асып, уақыт өте келе өлімге ұшырағанын айтып өтсе, қазіргі таңда осы мифологиялық кейіпкерлердің барлығы басқа әлемнен тіріліп келген секілді деп айтады.

Бұл зерттеу жұмысымда Дэмиен Хёрсттің мифология тақырыбына

қатысты жасаған шығармашылық туындыларын саралай отырып, әрбір жасаған жұмысының өткен тарихы мен қазіргі таңдағы қалпын, яғни уақыт өте келе оның деградацияға ұшырауы, сонымен қатар эволюциялық өзгерісіне мән беріліп салыстырмалы талдаулар жасалған. Сонымен қатар, Хёрст осы мифологиялық туындыларды жасай отырып қазіргі таңдағы өнер әлемінде қандай орын қалдырды, сол туындыларды өткен ғасырлардағы суретші мен мүсіншілер қалай жүзеге асырды және туындыны жасау барысында қандай пікір қалдырғанына қатысты теориялық ғылыми талдау әдістері қолданылды.

Нәтижелер

Дэмиен Хёрсттің мифологиялық кейіпкерлерінің бастау тарихы оның өлім концепциясымен толық байланысты. Ол өзінің көптеген туындысымен, идеясымен мифология концепциясын ерекше бір орынға қоя отырып, бүкіл әлемге паш етті. Хёрсттің карьерасындағы ең танымал, әрі ең мықты көрмелердің бірі де бұл Венециядағы Палаццо Грасси.

Көрменің негізгі идеясы мен тарихы б. з. бірінші және екінші ғасырларда Антиохияда өмір сүрген, аты аңызға айналған Сиф Амотан II байланысты. Амотан бостандыққа ие болған бай адам ретінде танылып, дүниенің шар тарапынан әртүрлі артефакттарды коллекциялаумен айналысады. Амотанның бүкіл қазынасы, жан жақтан жиналған комиссиялық, көшірмелік бұйымдар, сатып алынған және тоналған заттар, барлығы бірлік Apistos (грек тілінен аударғанда «ақылға сыймайтын», деген мағынаны білдіреді) есімді үлкен кемеге жүктейді. Кеме Үнді мұхитына аттанған соң батып, ондағы бүкіл

қазыналар тереңдікке кетіп қалады. Мұнда уақыт пен ыдырау механикасына сәйкес бүкіл миф пен аңыздардың тарихы дәл осы теңіздің түбінен шыққан секілді болып көрерменге ұсынылады. Екі мың жылдан кейін кеменің батып кеткен апат орыны табылды, онжылдық су астындағы қазба жұмыстары және қалпына келтіру істерінен кейін бүкіл қазынаның барлығын көрме орнына жеткізілді.

Палаццо Грассидің ішіне кіргенде,

Сурет 1. ДЭМИЕН ХЁРСТ, «Құмыра ұстаған Демон» (экспозиция), мүсін, шайыр бояуы, 1822 x 789 x 1144 см. Венециядағы Palazzo Grassi, 2014
Интернет желісі: <https://bit.ly/3dYD1QZ>

алпыс футтық бойлы, үш қабатты атриумды толтыратын жалаңаш, тырнақты, бассыз (демон) құбыжық кездеседі (Сурет 1).

Демонның денесіне теңіз фаунасының қалдықтары жабысқан. Денесінде миға ұқсас маржандар, анемондар,

мадрепорлар және де теңіз құрттары бар. Бұл жәндік иелері мен фаунасы құбыжықтың терісінен өсіп шыққан бір түрлі инфекциялық жұқпа сияқты.

Биіктігі он сегіз метр болып тұрған бұл монументалды фигура қола металынан жасалған. Мүсінді 1932 жылы Тигр алқабының қазба жұмыстары кезінде тапқан. Сипаттап алатын болсақ, қорқынышты ашылып тұрған аузы мен көзі орнынан шығайын деп тұрған тәрізді бір демон ретінде суреттеледі. Оны кезінде вавилондықтар Пазузу, «жел патшасы» деп айтқан. Бұл мифологиялық фигураның тарихында қанаттары мен шаянды құйрығы, сонымен бірге жыныстық бөлігі жылан тәріздес болған. Дэмиен Хёрсттің туындысына қарайтын болсақ, бұл айтылған дене бітімдері кездеспейді.

Мүсіннің үлкендігіне қарап тұрып, оның басының кесілгенін байқайсың (Сурет 2).

Бұл бас оның денесінен бірнеше метр жерде жатыр. Егерде бұл демонның басын біріктіріп қарайтын болсақ, онда бұл мүсіннің Лондон қаласы, Тейт галереясында орналасқан Уильям Блэйктің «Елес бүргесі» атты картинасымен ұқсастықты көреміз (Сурет 3). Бұл жұмыс кішкентай форматта орындалған. Уильям Блэйк бұл фигураның пайда болуы ерекше бір «рухани көрініс» ретінде келгенін, сонымен бірге «мұндағы барлық бүргелер өздерінің қажетімді табиғатына қарай қансорғыш екенін, яғни осы айтылып отырған бүргелер адамдардың жандары» деп есептеген [5]. Блэйктің адам мен жәндіктің бір бірімен біріккені, адамгершілік қасиеттерге бейім адамның мінезін көрсетеді деген түсінікке ие.

Елес бүргесі – алып, дәу, қантөгісті құбыжық және адамның жаны. Бұл

құбыжықтың шынайы күйін суреттесек, ол рельефті, індетті тарататын, қан соратын паразит, жынды секілді өзінің құмырасына қарап тұра беретін бір НАРЦИСС. Кескіндеме – бұл түстің, арманның, мистикалық көріністің нәтижесі. Метафорада, мифте және армандарда тереңге жасырынған шындық пен айқындылық жоқ.

Сурет 2. ДЭМИЕН ХЁРСТ, «Демонның басы», 2015.
Палаццо Грасси, Венеция, Италия
Интернет желісі: <https://bit.ly/2JG8pGh>

Гильберт Кейт Честерон өзінің «Уильям Блэйк» атты кітабында, демонның көлемі мен үлкендігінде қатысты үлкен бір шешім жатыр деп есептеп, былай деп тұжырымдама жасады:

«Блэйк мистикалық көзқарастың ең жақсы бөлігін қарастырды, яғни бүргенің жаны өзінің көлеміне қарағанда он мың есе үлкен екенін көрсетеді. Бірақ шындығына келгенде, қызықты сәт әлдеқайда таңқаларлық. Блэйк өнері туралы алғашқы түсініктердің негізі осы орайда қалыптасқанын көрсетеді. Мұның мәні мынада: елес бүргесі тек бүргеден үлкен емес, сонымен қатар ол қарапайым бүргеге қарағанда қатты. Елес бүргесінің өзі массалық тұрғыдан ауыр және жаппай салыстырғанда қайратты және

фантастикалық дәу. Мұны түсінген кезде біз Блэйктегі ұлы идеялардың екіншісін - идеялар идеясын түсіндік» [6, 155 б.].

Егер Блэйк бүргенің жанын нақты өзінің көлемінен он мың есе үлкен етіп жасаған болса, онда Дэмиен Хёрсттің туындысы әлдеқайда үлкендігімен алға шықты. Егер Блэйк өзінің картинасындағы елесті қатты бір қалыпта жасаса, ал Хёрст болса ол бейнені одан да қатты затқа айналдырды. Хёрсттің туындысы Блэйкке қарағанда үлкенірек және ол осы жұмыс арқылы өзіндік аллегория арқылы ашкөздік пен ашуланшақтық туралы аңызды көрсетеді. Бұл тарихи - өзіл-оспақ өзін әшкерелеген кезде, Хёрст оны бұзады. Құбыжықтың қолына ұстаған құмырасы жартылай күйінде, бұл деген сөз басының кесіліп өлтірілгенін айтып тұр. Осыған қарамастан бұл демон өзінің тіршілігін жасауда, көзі жарқын түрде ашық, тістерінің арасынан тілі шығып тұрғаны белгілі. Хёрст бұл жұмысымен зомбиді жаратты.

Сурет 3. Уильям Блэйк. «Елес бүргесі» (1819-20).
21.4 см × 16.2 см. Тейт галереясы
Интернет желісі: <https://bit.ly/2JGUy2b>

Ежелгі Месопотамиялық демондар (жындар) адам, жануар және құдай элементтерін бейнелейтін алғашқы тіршілік иелері болған. Бұл жасалған мүсін арқылы қатаң әлеуметтік құрылымдарға реакция туғыза отырып, бұл гибриді тіршілік иелері әр түрлі апотропалық, мейірімді және қатыгез болуы мүмкін. Бір теорияның айтуынша, жын-перілердің қолындағы ыдыс адамның қанын жинауға арналған, бұл дегеніміз демондардың тіршілік иелерін жоюға қабілетті деген пікірге сәйкес келеді [7].

Сурет 4. Мандаик тіліндегі құштарлық тостағаны. Демонның құмырасы (шайыры).
Онтарио корольдік мұражайы, Торонто, Канада.
Интернет желісі: <https://bit.ly/3dZNFqQ>

Нақты дәлел келтіріп, тарихи жағынан қарастыратын болсақ, Дэмиен Хёрсттің туындысында демон бір құмыраны ұстап тұр. Бұл сиқыр жасау үшін арналған құмыра не болмаса демонның, жынның шайыры, шайтанның тұзағы немесе сиқырлы тостағаны деп айтсақ та болады. Қазіргі таңда Ирак пен Иранның аумағынан табылған, бұл құмыра сиқыр жасаудың ең алғашқы құрал сайманы (Сурет 4). VI ғасырдан VIII ғасырға дейінгі Таяу Шығыста, әсіресе Жоғарғы

Месопотамия мен Сирияның аумағында жасалған [8]. Бұл ыдыстар әдетте шеңбер тәріздес болған, бұл шеңберлер орталықтан басталып ыдыстың шетіне қарай жазумен суреттеліп, сызылған. Олардың көпшілігі еврей-вавилондық арамей тілінде жазылған.

Құмыра төменге қарай бет алып көмілген. Құмыра жындарды ұстауға арналған. Олар әдетте табалдырықтың астына, аулаларға, жақында қайтыс болған адамның үйінің шетіне және зираттарға орналастырылды [9].

Дэмиен Хёрсттің «Кронос өз балаларын жұтуда» атты мүсініне көптеген өнертанушы зерттеушілер өзінің пікірлерін білдіріп, бұл туындысына қатысты мынадай салыстырмалы анализ жасалды (Сурет 5). Суретшілердің арасында жиі сөз етілетін сөйлемдерді еске түсіретін болсақ, бұл «суретші сияқты ұрла», бұл әрине тура мағынасын білдірмейді. Суретшілердің пікірін алда, одан сенің қолтаңбаң болардай жұмыс жаса. Не болмаса өткенші атақты туындыдан одан асып кетер туындыны жасап шық, деген сияқты мағынада. Мұнда айтылып отырған Хёрсттің «Кронос өз балаларын жұтуда» атты туындысына қатысты өткен ғасырлардың атақты суретшілері осыған ұқсас қолтаңбаларын берген. Мысалыға айтар болсақ Питер Пауль Рубенс пен Франсиско Гойяның «Сатурн өз баласын жұтуда» картиналары бір бірімен ұқсас (Сурет 6). Бірақ мұндағы Хёрсттің жұмысы өзінің алыптығымен, оқиғасымен, ойымен әрине де мүсіндік композициясымен ерекшелініп тұр.

Сурет 5. ДЭМИЕН ХЁРСТ, «Кронос өз балаларын жұтуда». 312,5x334,3x253,5 см, қола металлы. Интернет желісі: <https://bit.ly/2Xk9cob>

Бұл мүсін базалық деградацияның, яғни өзгеріске ұшыраған портретін, өзінің ұрпақтарын жейтін грек құдайы Кроносты бейнелейді. Мифология бойынша, Кроностың ұрпақтары уақыт өте келе оны тақтан тайдыртып, оның орнына баласы отыратыны туралы оқиғаны көріпкелдер айтып береді. Мұнда Кронос құдайының өзі де кезінде әкесін тақтан тайдыртқан болатын. Осылайша ол өзінің әйелі Реиадан дүниеге келген барлық балаларын жұтып бастады. Мүсінді жақыннан зерделеп қарайтын болсақ түбінде көріпкелдердің аяндарының шындығына айналарына анық болар Зевстің жаңадан туылған күйін көреміз. Кроностың ашулы ызасының әсерінен ол жан жағын байқамайды. Зевс өсе келе бұл аян шындыққа айналады. Кроностың тарихы кейінірек Данте Алигеридің Уголино делла Герардеска ертегісімен сәйкес келетіндігі дәлелденді. Аштықтан

қиналған Уголино өзінің балдарын жегені үшін өмір бақи қарғыс атқан. Бұл оқиға бүкіл суретші қауымына «ақыл есін жоғалту» символын білдірді.

Сурет 6. Франсиско Гойя. «Сатурн өз баласын жұтуда». 1819-1823. Кенеп, майлы бояу. 146 × 83 см. Прадо музейі, Мадрид Интернет желісі: <https://bit.ly/2wpzFFY>

Дэмиен Хёрст пен Франсиско Гойя екеуінің жұмыстарын салыстырмалы түрде қарасаң, екеуінде де балдарының бастары жоқ, жұлынған әлде желінген.

Суретші Гойя, Сатурнның бір ұлымен тамақтанып отырғанын бейнелейді. Оның баласының басы мен сол қолының бөлігі жұтып желініп қойған. Оң қолды да жеген шығар, бірақ оны дененің алдынан бүктеп, Сатурнның бармақтарымен ұстап тұрған болу керек. Титан сол қолынан тағы бір жұтым тістеп бастайды, оның жүзі қараңғылықтан шыққан сияқты,

ал көздері бақырайып кеңейіп кеткен. Суреттегі жалғыз жарықтық денеден ғана келіп тұр. Сатурнның қолдары дым көрмеген адам сияқты, ұстаған дүниесін ешкімге бермейтіндей қалыпта. Суретте нағыз канибалдылықты көреміз. Суретте бастапқыда титанның жыныстық мүшесі бейнеленген болуы мүмкін екендігі туралы дәлелдемелер бар [10, 375 б.], бірақ бұл уақыт өте келе фрескадан кенепке ауыстыру барысында өшіп кеткен, суретке зер салсақ, бүгінгі таңда оның дене мүшесіндегі аймақ анық емес. Сурет көпшілік назарына ұсынылғанға дейін оны әдейі өшіріп жіберген болуы мүмкін [11, 209 б.]. Ал Дэмиен Хёрсттың туындысында барлығы анық қанығымен пластикалық түрде көрсетілген.

«Аңыз» есімді қанатты жылқы, дененің жартылай бөлігі бұлшықет пен сүйектерден құралған, оны хирургиялық жолмен алып тастаған (Сурет 7). Екіншісі – миф деп аталатын мүйізді жылқы, біртұтас терісі аяғынан бастап сыпырылған (Сурет 8).

Бұл туындылар оның ғылым мен дін арасындағы қарым-қатынасқа деген қызығушылығының жалғасы екенін айтты. Дэмиен Хёрст осыған қатысты мынадай пікір білдірді: *«ғылым, дінді жер бетіне шығарды және мифтік тіршілік иелерін кесіп бөлшектеп тастады. Бұл бір сиқыр секілді, жаңағы тіршілік иелері өлі жылқыларға ұқсамайтындай етіп жасалынды, яғни аяқ басып жүрген жануар сияқты. Бұл мифті жарып жіберсең, бұдан шындық пайда болады»*.

Сурет 7. ДЭМИЕН ХЁРСТ. «Аңыз». 2016
Піл сүйегі, фарфор. 45 x 11 x 59 см
Интернет желісі: <https://bit.ly/2UQIvqM>

Сурет 8. ДЭМИЕН ХЁРСТ. «Миф». 2016
Піл сүйегі, фарфор. 46 x 11 x 33 см
Интернет желісі: <https://bit.ly/3aV31uC>

Жылқылар мыңдаған жылдар бойы (бейнелеу өнері саласында) көркемдік тақырыбына айналған және осы дәстүрге сүйене отырып, Дэмиен Хёрсттің сиқырлы жылқылары өнер тарихында маңызды орын алары сөзсіз.

Мүсіндерді жасап шығаруға екі жылдан астам уақыт қажет болды. Құйып өңдеу, әрлеу жұмыстарын жасау және де әрбір деталіне мән беріп реттеу жұмыстарының өзіне бірнеше апта уақыт керек болды. «Миф» атты мүсін 10 жеке элементтерден тұрады, ал қанатты «аңыз» жылқысы 11 бөлшектерден құралған. Мүйізді жылқыға нәзіктікті берумен бірге, Пірақ, яғни қанатты жылқының қауырсындары ерекше қиындықтар тудырды. Сонымен қатар, өнер туындыларын тасымалдау үшін өте сезімтал қанаттарын алып тастаудың ерекше әдісі жасалды [12].

Аңыз және мифтің нақты тарихи жағынан қарастыратын болсақ, бұлардың әрқайсысының мифологиялық тарихи оқиғасы бар.

Unicornis латын тілінде - мифологиялық тіршілік иесі, жылқының басының тура ортасында орналасқан мүйізді жануар. Ежелгі дәуірден бері маңдайының ортасында үшкір спиральді мүйізі бар аң ретінде суреттелген. Сиқырлы мүйізді жылқы туралы үнді өркениетінің ежелгі мөрлерінде бейнеленген және ежелгі гректердің жазбаларында кездеседі. Соның ішінде Ктесия, Страбон, Плиния Кіші, Элияна [13, 581 б.] және Козьма Индикоплевтер айтып өткен [14, 360 б.].

Пірақ латын тілінде *Pegasus, Pegasos* – мифтік қанатты құдай жылқысы және грек мифологиясында ең танымал тіршілік иелерінің бірі. Әдетте таза ақ ретінде бейнеленген Пірақ - бұл Олимпиялық құдай Посейдонның ұрпағы.

Дэмиен Хёрсттің жасаған мүсінін,

кескіндемелік тұрғыдан салыстырмалы талдау жасайтын болсақ, онда алғашқылардың бірі болып қайта өрлеу дәуірінің бастапқы кезеңіндегі неміс суретшісі Мартин Шонгауэрдің «Мистикалық аң аулау (Единорог)» атты картинасын алсақ болады (Сурет 9). Неге десеңіз? Бұл туынды мүйізді аттарды бейнелеудегі алғашқылардың бірі десек қателеспейміз. Әрине антика дәуірінен келе жатқан өнер туындылары бар, бірақ есімі аталып көрсетілген суретшілер, мүсінішілер жоқ о заманадарда.

Шонгауэрдің картинасын талдап көрсетсек, суреттелген сахнада өте сирек кездесетін иконографиялық оқиға бар, мұнда мистикалық аң аулау көрінісін тамашалайсың. Архангел Гаврииль мүйізді дауыс шығарушыны қолдана отырып бір белгі беріп тұр, ал оның айналасында иттер мүйізді құлынды іздеуде. Іздеу барысында (единорог) құлынды Әулие Ананың қолына тығылып қалғанын көреді. Аңыз бойынша, аңшылар тазалығын, тапқырлығын және де күшін жоғалтқан кезде ғана мүйізді жылқыны ұстай алады. Мәриям бикеш мистикалық құлынға жердегі пана берушісі ретінде мадақталады. Періште Гавриильмен бірге жүретін иттер христиандық қасиеттерді бейнелейді. Сонымен қатар, иттер мейірімділікті, бейбітшілікті және илаһи шындықты түсінуді іздейді. Мұнда суреттелген иттер доминикандық тәртіптің монахтары.

Сурет 9. Мартин Шонгауэр. «Мистикалық аң аулау (Единорог)». Пушкин музейі, 1489.
Интернет желісі: <https://bit.ly/2Vf60aD>

Осындай мифологиялық тіршілік иелерін жасау барысында Дэмиен Хёрсттің мынадай басты айтып өткен сөзі бар: *«мен де медузаның басын жасаудамын және одан да басқа көптеген мифологиялық тіршілік иелері жүзеге асыру керек деп айтушы едім. Жануарлардың барлығын формальдегидтегеннен кейін, келесідей іс әрекетім мифтік тіршілік иелері болады».*

Көптеген мифологиялық оқиғаларда бір фигураның көптеп қайталануы, ол кейіпкердің танымал екендігін көрсетеді. Осындай кейіпкердің бірі де Медуза. Дэмиен Хёрсттің өзі айтып өткендей бұл мифтік кейіпкерге көптеп көңіл бөлген.

Рим дәуірінен бастап Медузаның ұлы сұлулығы оның ең көрнекті белгілерінің бірі болды. Ортағасырлық ақын Кристина де Пизан оның дене бітіміне қатысты мынадай пікір айтқан: *соншама керемет сұлулықтың бейнесі бола отырып, ол өзінің әлпетімен бүкіл әйелдерден асып қана қоймай, өзіне қараған әрбір тіршілік иесі орнынан тапжылмай қалатындай күшке ие*

болды. Метафоралық тұрғыдан Горгоннаның жүзіне қарасаң өлімге алып келеді.

Сурет 10. ДЭМИЕН ХЁРСТ. «Басы шабылған Медуза». 38 x 48,6 x 52 см. 2008. Малахит.
Интернет желісі: <https://bit.ly/2JTrIvy>

Бұл Горгонның басы толығымен жасыл түсті малахиттен кесіліп алынған, улы шаңды кетірмейтін тарихи мыс кенімен кесілген. Горгонның басында әлемдегі ең зиянды жыландардың он төртеуі мүсінделген. Африкадағы рот-питон, мүйізді гадюка және маржан жыланы бейнеленген. Ерте Рим империясында экзотикалық жыландар кейде сыйлық, ұсыныс ретінде берілген. Б. з. д. 20 жылы император Августқа үнді елшісінен алып улы бауырымен жорғалаушы сыйға тартылды.

Дэмиен Хёрсттің «Басы шабылған Медуза» атты мүсінімен (Сурет 10), Караваджоның «Медуза» атты картинасын салыстыратын болсақ (Сурет 11), Қайта өрлеу дәуіріндегі (Ренессанс) мифологиялық кейіпкер жылан басты әйелге арналған алғашқы картиналардың бірі. Мифологияның нақты тарихилығы мынада, Горгона Медуза – үш апалы-

сіңлілі горгоналардың ең танымалы, әйел кейпіндегі құбыжық. Медузаның шашының орнында жыландар орналасқан және бір қарағанда адамды тасқа айналдыратын қасиеті бар [15, 29 б.].

Аңызға сәйкес, медуза өте әдемі қыз болған. Күндердің күнінде ол Афина ғибадатханасына Посейдон құдайдан қашып келеді, Посейдон құсқа айналып, ақыры Медузаны қолына түсіріп, ойлағанын істейді. Ал Афина болса, ашуланып, Медузаның шашын жыландарға айналдырып жібереді. Афина оның бет-әлпетін қорқынышты еткені соншалық, оған бір қарап қана қалған адам тасқа айналады. [16, 30 б.].

Сурет 11. Караваджо. «Медуза». 1597. Ағаш қалқанға керілген.

Кенеп, майлы бояу. 60 × 55 см. Флоренция, Италия
Интернет желісі: <https://bit.ly/2xdN3NJ>

Медуза» ежелгі грек мифологиясының сипатын айқын түрде көрсетеді, мұндағы кейіпкер адамдарға қауіп төндіру әсерін ғана емес, сонымен қатар Караваджоның қалқанның дөңес бетінде қолданған өте күрделі техникамен танымал.

Микеланджело Мериси да Караваджо Медузаның екі нұсқасын жасады – біреуі 1596 жылы, ал екіншісі – 1597 жылы, ол Персейдің қолынан қаза тапқанын нақты сәтін бейнелеген. Медузаның бет-әлпетін өзінің бет-бейнесімен ауыстырды. Бұл оның қорқынышты көзқарасын қабылдай алмау көрсеткіші болып табылады. Картина өзінің таңғажайып және күрделі дизайнына байланысты зорлық-зомбылық пен реализмнің ерекше әсерін толықтырады. Оны итальяндық дипломат Франческо Мария дель Монте тапсырып, оны Тоскана Ұлы Герцогіне тарту етті, ал қазір Флоренциядағы Уффици мұражайында қолтаңбасыз сақталуда.

Бұл картинада көлеңке тұстары мен реализм деңгейі жақсы бейнеленген - үш өлшемді келбетті жасайды. Медузаның беті мен жақ сызығы картинаның табиғатын толықтырады [17]. Караваджоның дөңес қалқанды кенеп ретінде пайдалану идеясы, өзін Персейдің орнына қоя отырып әрекет етуінде.

Сурет 12. ДЭМИЕН ХЁРСТ. «Циклоптардың бас сүйегі»
Интернет желісі: <https://bit.ly/39VLRW2>

Дэмиен Хёрст мифологияның пайда болуын Циклоптармен, яғни бір көзді жан жануар, не болмаса бір көзді адамдармен байланыстырады. Ол өзінің «Циклоптардың бас сүйегі» атты мүсіндік жұмысында археологиялық қазба жұмыстарынан табылған пілдің бас сүйегін дәл ме дәл жасап шығады (Сурет 12).

1914 жылы палеонтолог Отенио Абел, «ергежейлі пілдердің бас сүйектерінің табылуы Циклоптардың мифінің пайда болуына себеп болды», дейді [18, 35 б.]. Өйткені пілдің бас сүйегіндегі орталық мұрынның жоғарғы бөлігінің шұңқырлығы, үлкен көз ұясына қатысты болуы мүмкін деп тұжырымдады.

Бұл пілдердің Жерорта теңізі аралдарында қазіргі Кипр, Мальта (Гар-Далам), Крит, Сицилия, Сардиния, Цикладтар мен Додеканес аралдарында табылғаны қызық. Тағы бір болжам бойынша, сол аралдарда тұратын шопандардың жартылай жабайы тайпалары циклоптардың прототипі болады. Циклоптарды темір ұстасы

ретінде аталуы, олардың ежелгі темір өндірушілері ұшқын мен ыстық металл бөлшектерінен қорғану үшін бір көзге орамал таққанына байланысты деген болжам да бар.

Пілдер ежелгі гректерге белгілі болғандықтан (Александр Македонскийдің әскерлерінде қарсы тарапқа қорқыныш тудырту үшін қолданылған), мифтің қайнар көзі, нұсқа ретінде, ежелгі Еуропада үлкенірек және нашар сақталған мамонт сүйектер табылды [19].

Мифологияның нақты тарихи жағы мынада, Циклоптар немесе Киклоптар - ежелгі грек мифологиясында кейіпкерлер тобы [20, 996 б.]. Киклоптар – бір көзді алыптар, Гея мен Уранның балалары. Туылғаннан кейін, киклоптарды байланыстырып, әкесімен Тартарға тастады. Оларды алыптар босатты, бірақ Кронос оларды қайта қамап қойды. Зевс Кроносқа қарсы билік үшін күрес бастағанда, ол анасы Геяның кеңесі бойынша, олимпиялық Құдайларға алыптарға қарсы күресте көмек көрсетсін

деп киклоптарды Тартардан шығарады. Киклоптар қол өнер қасиетіне ие болғандықтан, Зевске найзағай лақтыратын аса таяқ жасайды. Аидқа дулыға жасайды, ал Посейдонға болса үш ашалы айыр жасайды. Гефест пен Афинаны кәсіпке үйретеді.

Алыптардың жеңілісінен кейін де, киклоптар Зевске қызмет етеді. Бронт пен Стероп Гефесттің үңгірінде темір өңдегені туралы айтылады. Нонда Бронт пен Стероп киклоптардың арасында айтылады – Дионистің индиялық жорығында қатысушылар. Гелланика бойынша, Киклоп кейіпкер – Уранның баласы. Пирагмон – киклоптардың бірі, Гефесттің үңгіріндегі ұста. Зевс Аполлонның баласы Асклепияны найзағаймен ұрғаннан кейін, Аполлон

киклоптарды талқандайды. Олардың орнын Гефест басады. Овидиа бойынша, олар Сицилияда тұрады.

Дэмиен Хёрсттің келесі бір танымал туындылардың бірі «Андромеда және теңіз құбыжығы» (Сурет 13). Бұл туындыға көптеген мүсіншілер мен суретшілер өзінің шығармашылығын арнаған. Солардың ішінде италияндық суретші Пьеро ди Козимо және де мүсінші Массимилиано Солдани Бензи. Бұл екі өнер майталмандардың «Андромеда және теңіз құбыжығы» атты мифологиялық оқиғаға арналған туындыларын жеке жеке Хёрсттің жасаған мүсіндік туындысымен салыстырмалы түрде ұқсастықтары мен айырмашылығы да бар.

Сурет 13. ДЭМИЕН ХЁРСТ. «Андромеда және теңіз құбыжығы». 391x593,5x369,5 см. Қола материалы. Интернет желісі: <https://bit.ly/3aW4C3l>

Дэмиен Хёрст пен Массимилиано Солдани Бензидің жұмыстарындағы ұқсастықтарды қарайтын болсақ, мұнда теңіз құбыжығы оған жақындаған кезде, жалаңаш кейпіндегі Андромеданың аяқ қолы шынжырмен байлаулы,

қорқыныштан ол барынша артқа шегінгісі келеді, бірақ арты жартаспен қоршалған. Кенеттен артқа қадам басқанына байланысты, оның жалбыраған шаштары алға қарай желпілдеп кеткен. Мұнда екеуіде

динамикалық қозғалысты берген. Оның қасы мен мұрнының өткір бұрыштары алаңдаушылықты білдіреді, ал денесінің әрекет етіп қозғалуы қорқынышты құбыжықтың жақындап келе жатқанын көрсетеді.

Андромеда мен Теңіз құбыжығы ежелгі грек авторы Еврипидтің Андромеда мен Персей туралы ертегісіндегі драмалық сәтті бейнелейді. Андромеданың анасы өзінің қызының Нереидтерден әдемі екендігін құдайларға білдіріп, оның бұл іс әрекетімен құдайлардың ызасы

мен қаһарына ұшырайды. Теңіз құдайы Посейдон ашудан олардың құрған патшалығын жоқ етуге бел буады. Посейдонды тыныштандыру үшін, Андромеданың ата-анасы қызын байлап, құбыжық жейтін жерге тастап, құрбан етеді. Андромеда құзға асылып тұрған құбыжықты күтіп тұрған кезде, Персей кенеттен ұшып келіп, құбыжықты өлтіреді. Массимилиано Солдани Бензидің оқиғасының интерпретациясы ерекше, себебі ол Андромеданың жүзіндегі қорқынышына назар аударады.

Сурет 14. Массимилиано Солдани Бензи. «Андромеда мен теңіз құбыжығы (оң жақта); Леда мен аққу (сол жақта)». Қоладан жасалған сұр-жасыл мәрмәр, 49,6 × 33,3 × 20,7 см. Дж. Пол Гетти мұражайы. 1725. Интернет желісі: <https://bit.ly/2XtfPo6>

Шебер мүсінші Массимилиано Солдани Бензи Андромеда мен Теңіз құбыжығы, сонымен бірге Леда мен Аққудың қола мүсіндерінің бірнеше топтарын құйды (Сурет 14). Олардың әрқайсысы классикалық мифологиядан алынған эпизодты бейнелейді, ал екеуі

композициялық тұрғыдан бір бірінен көрнекі түрде байланысты. Леда төменгі оңнан сол жаққа қарай диагональ қалыптастырып, отырады. Бұл сызық Андромеда жасаған диагональмен үйлеседі, ол қашып кетуге тырысқан кезде төменгі солдан жоғарғы оңға

қарай жүреді. Екі мүсіндегі денелердің қозғалысы эмоцияның жоғарғы кейпін көрсетеді: Леда тартымдылықты, ал Андромеда қорқынышты сұмдықты бейнелейді.

Суретші Пьеро ди Козимоның картинасында, Персей өзінің батырлығымен Андромеданы құбыжықтан құтқару үстінде (Сурет 15). Персей бүкіл халықтың алдында өзіне күш жинап, бар ынтасы мен жігерін қолына алып құбыжықты өзінің семсер қылышымен өлдірмекші. Жоғарғы оң жақта Персей батыр бірнеше минут бұрын ұшып келгені көрсетілген. Цетустың сол жағында, Андромеда әлі де жартаста қызыл түсті матамен байланған

(шынжыр емес) және тек беліне дейін жалаңаш.

Картинаның алдыңғы планында Андромеданың ата-анасы, хан мен патшайым, бұл оқиғаны көздерімен көре отырып қайғыға батуда. Олардың жанында сәнді бас киімі бар сарай қызметшілері тобы тұр. Бірақ картинаның оң жақ бөлігінде - Cetus шабуылын тамашалауға келген музыканттар мен бишілердің қатысуымен адамдар тұр. Мұнда одан да кең әртүрлі үзінділер, мүлдем басқа оқиғаларды көрсетіп тұрғандай, ешқандай нақты баяндау тізбегін көрсетпейді. Яғни картинаның композициясы бірнеше оқиғалардан құралған секілді.

Сурет 15. Пьеро ди Козимо. Персей Андромеданы босатты. (1510-15), майлы бояу, панель. 70 x 123 см, Уффуцци, Флоренция.

Интернет желісі: <https://bit.ly/2yEbxzZ>

Дискуссия

Дэмиен Хёрсттің мифологиялық кейіпкерлерге қатысты жасаған бүкіл жұмыстарын бір алаңға алып, оны жеке жеке қарастыратын болсақ, мұнда мынадай ой туындайды. Бұл

жұмыстардың барлығын бір адам жасады ма? Басты идея қайдан туындады? Ағылшын өнертанушысы Джулиана Сполдинганың Хёрсттің туындыларына қатысты айтқан тұжырымдамасы үлкен бір пікірталас тудырды.

«Менің негізгі дәлелім: Хёрст суретші емес. Ол өнер туындысы деп атауға болатын жұмысты жаратпады. Өзін ұлы тұлға ретінде керемет санайды және де өзін атақты Пикассо мен Дега суретшілердің қатарына қояды. Менің пікірімше, Хёрст – бұл фикция, яғни маркетингпен адамдардың көмегі арқылы ойлап табылған бір тұлға, сонымен қатар шығармашылық туындыларынан кереметтей бір белгі бар секілді, бірақ оның жұмыстарында айтылып отырған керемет бір дүниенің ешқайсысы жоқ» [22], деп атап көрсеткен болатын. Бұл пікірдің қалыптасуы тек жалғыз адамда ғана емес, барлық зерттеуші ғалымдардан бастап, қарапайым көрермендерде туындаған ой болып саналады.

Бұл суретшінің данышпандығын, тапқырлығын зерделей отырып, оның жасаған жұмыстарына қатысты бірнеше күмін туындайды. Себебі әрбір суретші мен мүсіншінің туындыларында қалыптасқан өзіндік қолтаңбасы болса, Хёрстқа керісінше, бүкіл туындылары бір біріне ұқсамайды. Жұмыстарын бір адам емес бірнеше адам жасалғаны белгілі болып тұрады. Қолтаңба басқа болғанымен, қазіргі таңда өнердегі басты күштің бірі идея болып есептеледі. Идеяның барлығы Хёрсттікі болғандықтан, туындыларды жүзеге асыру процесі оның идеясының төңірегінен ауытқымай жасалады.

Бұл креативті идеялардың синтезі болса да, сырттан қарап бақылаушы, зерттеушілер оның өнер туындыларын атақты коллекционер, галеристтер, маркетинг пен БАҚ көмегі арқылы жақсы дәрежеде бүкіл дүние жүзіне жарнамаланып, танымалдылыққа ие болған деп ойлайды.

Қорытынды

Ежелгі заманның адамдары мифтің шынайылығына және де осы әлеммен байланысты екеніне сенетін. Себебі өткен ғасырлардың адамдары мифологияны өздері ойлап тапқан секілді. Мифологияда өмір сүру деңгейіне қарай бір шындықтан пайда болғанын көрсетті. Себебі барлығы тарихи ортаға сәйкес құрылды. Уақыт өткен сайын сол мифологиялық оқиғалардағы кейіпкерлер заманға сәйкес эволюциялық өзгеріске ұшырап отырды, ал Дэмиен Хёрсттің бір концепциясынан туындаған «мифология» концепциясы да басқа өлшемдерге өзгерді. Оның мифологиялық тақырыптағы шығармашылық жұмыстары – ескі қалыптан жаңа бір стильге ауысып отыр. Мифологиялық тіршілік иелері өткен заманда мумияланған күйінде қазіргі таңға дейін сақталған. Суретшінің оралған мумиялары миф болса да, оның тарихы бар бір шындық деп қарастыруға болады.

Дэмиен Хёрсттің жұмыстарының барлығы әрқашан тұрақты болмаған. Тұрақсыз күйіндегі мүсіндері мен картиналары – бұл түсініксіздік, анахронизм, оксиморон немесе парадокс өнімі емес – бұлардың барлығы өнер. Өнер бізге көруге және сезінуге мүмкіндік беретін маңызды модуль. Хёрсттің өнерге қатысты өзінің айтқан мынадай пікірі бар:

«Ұлы өнерді, не болмаса жәй ғана қарапайым өнер туындысын жасап – оған тұңғыйық терең бойлап ой жүгіртіп, үңіліп қарайтын болсаңыз және ол жұмыс

сізге сезім мен көңіл күй сыйлап, санаңызда ұзаққа қалатын болса, бұл таза өнер болып саналады. Менің ойымша, концептуалдық өнер мен дәстүрлі өнер бір біріне ұқсамайды. Бөлек қалыптарда тұрады», дейді. Яғни суретшінің

«мифология» концептіне арналып жасалған көптеген шығармашылық туындылары адамдарға ой қату мен санасына сезім ұялатуы керек деген мақсатпен, ескі танымал мифологиялық оқиғаларды жаңа стильде жаңғыртты.

Әдебиеттер:

1. Fiachra Gibbons, arts correspondent. "Hirst Buys His Art back from Saatchi", The Guardian, 27 November 2003 [Internet Resources] / <https://www.theguardian.com/uk/2003/nov/27/arts.artsnews> (Data of Access: 20.03. 2006).
2. Brooks, Richard. "Damien Hirst's earliest painting goes on sale", The Sunday Times, 6 April 2008. [Internet Resources] / <https://www.thetimes.co.uk/article/damien-hirsts-earliest-painting-goes-on-sale-5zxbnpv3g6p> (Data of Access: 22 March 2010).
3. Dyer, Clare. "Hirst pays up for Hymn that wasn't his" // The Guardian, 19 May, 2000. [Internet Resources] / <https://www.theguardian.com/uk/2000/may/19/claredyer1> (Data of Access: 15 September, 2010).
4. Calvin Tomkins. «Lives of the Artists Henry Holt and Company, 2010. – 272 p.
5. HASSAN KHAN. William Blake's The Ghost of a Flea. [Internet Resources] / <https://www.tate.org.uk/tate-etc/issue-29-autumn-2013/william-blakes-ghost-flea> (Data of Access: 6 November 2013).
6. Gilbert Keith Chesterton. «William Blake». From ``Songs of innocence``.1789. LONDON: DUCKWORTH & CO. NEW YORK E.P.DUTTON & CO . – 210 p.
7. Michael Westfall. THE WHITE WHALE. DELIRIUM STUDIES. Art History and its Discontents [Internet Resources] / <http://gristle.com/tag/michael-westfall/> (Data of Access: 13.11. 2017)
8. Severn www.severninternet.co.uk. "Incantation bowls". [Internet Resources] / [bmagic.org.uk. http://www.bmagic.org.uk/objects/1961A316](http://www.bmagic.org.uk/objects/1961A316) (Data of Access: 09.06.2013).
9. "Babylonian Demon Bowls". [Internet Resources] / Michigan Library. lib.umich.edu. <https://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/handle/2027.42/108169/def2.html> (Data of Access: 09.06.2013).
10. Morden, Karen & Pulimood, Stephen (2006). Stephen Farthing (ed.). 1001 Paintings You Must See Before You Die. London: Quintet Publishing Ltd. – 960 p.
11. Connell, Evan (2004). Francisco Goya: A Life. Counterpoint, New York. 2004. – 256 p.
12. Damien Hirst, Myth And Legend, 2016. [Internet Resources] / <https://www.nymphenburg.com/en/products/editions/myth-and-legend> (Data of Access: 20.03. 2019).
13. The Encyclopædia Britannica: A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information. – Volume 27. Publication date 1910-1922. – 1118 p.
14. Cosmas Indicopleustis. The Christian Topography of Cosmas, an Egyptian Monk: Translated from the Greek, and Edited with Notes and Introduction. Cambridge University Press, 2010. – 446 p.
15. Аполлодор. Мифологическая библиотека. Издание подготовил. В. Г. Борухович. Издательство: Наука». – Ленинград, 1972. – 224 стр.

16. Philip Freeman. *Oh My Gods: A Modern Retelling of Greek and Roman Myths*. Publisher: Simon & Schuster. Published: 1st January 2013. – 348 p.
17. Favaro, Monica (December 2005). "La Medusa by Caravaggio: characterization of the painting technique and evaluation of the state of conservation" // *Journal of Cultural Heritage*. – Volume 6, Issue 4. – December, 2005. – P: 295 – 305.
18. Adrienne Mayor. *The First Fossil Hunters: Paleontology in Greek and Roman Times*. – Princeton University Press, 2001. – 361 p.
19. Боескоров Г.Г., Щелчкова М.В. О мамонте: от суеверий до науки // *Наука и техника в Якутии*. – 2019. – Вып. 1 (36). – С. 63 – 67.
20. Фридрих Любкер. *Иллюстрированный словарь античности*. – М.: «Эксмо», 2005. – С. 1344 с.
21. Colin Renfrew. Michael J. Boyd. Iain Morley. *Death Rituals, Social Order and the Archaeology of Immortality in the Ancient World. "Death Shall Have No Dominion"*. – Cambridge University. – 2016. – 443 p.
22. Nikita Kulushev. Демьен Хёрст – гений воспевающий смерть. [Интернет ресурсы:] / https://pikabu.ru/story/demen_khyorst_geniy_vospveyayushchiy_smert_5033028 (Дата обращения: 29.02.2020).

K. A. Baigutov

*Hacettepe University
(Ankara, Turkey)*

THE ART OF DAMIEN HIRST AND THE CONCEPT OF MYTHOLOGY

Abstract

This article is dedicated to the work of Damien Hirst and the concepts of "death" and "mythology." The connection between the words of integration, applied in art through a certain concept, is not only stated, but also commented on how it is implemented in practice. Damien Hirst is one of the most famous artists, conceptualists, collectors and art historians in the world. As the Greek philosophies say, only few reached the heights of the Olympus. Obviously, its a difficult target to achieve and not everyone can reach such esteemed heights. Through his concept of "death" consists of many surprises and problems of the inner and outer worlds of man from all aspects. The concept of "death" has an impact on different fields such as psychological, philosophical, economic, sociological, etc. Many artists has contributed towards this concept expanding it to several thematic words during the period of their entire lives. These studies ranges from the psychological behavior of man to the relationship between man and nature. Hirst, on the other side, expanded the concepts by extracting many concept from single concept, of course, this is not a novelty, it is an upgrade of older constructs. Furthermore, to improve an old art works to a whole new level makes the audiences more attracted in a very beautiful and unique way.

Thanks to the idea of Damien Hirst, mythological events from around the world came together, and he developed a very creative art work for each mythical character through a graphic analysis approach of the mythological world. Among his art works the " Demon with Bowl", " Cronos Devouring his Children", "Legend and Myth", "The Severed Head of Medusa", " Skull of a Cyclops" and "Andromeda and Sea Monster" comparisons are made through their similarities and differences between his works (Damien Hirst) with artists, sculptors of past centuries who worked on the themes of these mythological philosophies.

Keywords: Damien Hirst, art, mythology, death, painting

К. А. Байгутов

Университет Хаджеттепе

(Анкара, Турция)

ИСКУССТВО ДЭМИЕНА ХЁРСТА И КОНЦЕПЦИЯ МИФОЛОГИИ

Аннотация

Эта статья посвящена творчеству Дэмиена Хёрста и концепциям «смерть» и «мифология». Связь между словами интеграции, применяющимися в искусстве через определенную концепцию, не только констатируется, но и комментирует то, как она реализуется на практике. Дэмиен Хёрст – один из самых известных в мире художников, концептуалистов, коллекционеров и искусствоведов, человек, достигший вершин, или Олимпа. Очевидно, что человеку с трудом удается достичь своих целей. Но не каждому удается подняться вверх. Через свою концепцию «смерти» художник затрагивает множество проблем внутреннего и внешнего мира человека, показывает концепцию «смерти» в психологическом, философском, экономическом, социологическом и т.д. плане. Многие художники обращают внимание на несколько тематических слов, которые будут изучаться до конца жизни. Один изучает психологическое поведение человека, другой изучает влияние человека на природу. Хёрст придумал одну концепцию и с этой концепцией сотворил другую. Конечно, это не новинка, это обновление старого. Чтобы улучшить старое произведение, сделать апгрейд и показать его зрителям более впечатляющим, красивым и уникальным способом.

Благодаря идее Дэмиена Хёрста мифологические события со всего мира собрались вместе, и он создал творческое произведение для каждого мифического персонажа. Сделан изобразительный анализ мифологических произведений. Среди проанализированных работ «Демон, держащий кувшин», «Кронос пожирает своих детей», «Легенда и миф», «Обезглавленная Медуза», «Череп Циклопа» и «Андромеда и морской монстр». Сделаны сравнения, подчеркнуты их сходства и различия между произведениями Дэмиена Хёрста и художников, скульпторов прошлых веков, которые работали над темами этих мифологических событий.

Ключевые слова: Дэмиен Хёрст, искусство, мифология, смерть, живопись.

Author's data: Karim Baigutov – PhD Student Fine Arts at the Painting Department, Hacettepe University (Ankara, Turkey).

ORCID: 0000-0002-1013-5123

email: karimkhan.art@gmail.com

Автор туралы мәлімет: Карим Әлімханұлы Байгутов – «Кескіндеме» кафедрасының Өнертану докторанты, Хаджеттепе Университеті (Анкара, Түркия).

ORCID: 0000-0002-1013-5123

email: karimkhan.art@gmail.com

Сведения об авторе: Карим Алимханұлы Байгутов – докторант искусствоведения кафедры живописи Университета Хаджеттепе (Анкара, Турция).

ORCID: 0000-0002-1013-5123

email: karimkhan.art@gmail.com